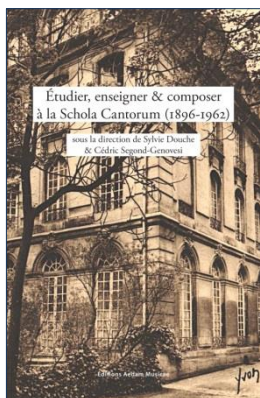

MICHAŁ JĘDRZEJSKI

DOI: <https://doi.org/10.18290/rh237012.21>

DZIAŁALNOŚĆ PARYSKIEJ SCHOLI CANTORUM W LATACH 1896-1962 WE WSPÓŁCZESNYCH BADANIACH MUZYKOLOGICZNYCH

Étudier, enseigner & composer à la Schola Cantorum (1896-1962), red. Sylvie Douche i Cédric Segond-Genovesi, Éditions Aedam Musicae, 2022, ss. 770. Collection: Musiques XIXe-XXe siècles. ISBN 978-2-919046-17-1.

„*Étudier, enseigner & composer à la Schola Cantorum* głęboko odnawia nasze spojrzenie na instytucję, która jest często nieznana lub zbiorczo kategoryzowana, a której nauczanie, badania i wpływ wniosły tak wiele, bezpośrednio i pośrednio, do twórczości muzycznej i ogólnie do muzyki”. Słowa te odnajdujemy w przedmowie (12) do publikacji wydanej pod redakcją Sylvie Douche i Cédrica Segonda-Genovesiego, muzykologów z Sorbony i członków Institut de Recherche en Musicologie (IREMUS). Redaktorzy opublikowali monumentalne dzieło poświęcone Scholi Cantorum, założonej przez Alexandre’a Guilmanta (1837-1911), Charles’a Bordes’a (1863-1909) i Vincenta d’Indy’ego (1851-1931) w Paryżu w 1894 r. jako stowarzyszenie muzyki religijnej i przekształconej dwa lata później w prywatną wyższą szkołę śpiewu liturgicznego i muzyki religijnej. Do głównych idei pedagogicznych ojców założycieli należały: chorał gregoriański, polifonia Palestriny, narodowo-francuska tradycja muzyczna, inspiracje folklorystyczne i regionalne. W miarę powiększania zakresu swojej działalności o muzykę klasyczną (669) Schola funkcjonowała do lat trzydziestych XX wieku jako pierwsza alternatywa dla Konserwatorium Paryskiego.

Zgodnie z tytułem [Studiowanie, nauczanie i komponowanie w Scholi Cantorum (1896-1962)] książka obejmuje działalność instytucji od pierwszego roku akademickiego do roku zakończenia pełnienia funkcji dyrektora przez Daniela-Lesura. Publikacja zawiera

Ks. dr MICHAŁ JĘDRZEJSKI – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Nauk o Sztuce. Katedra Badań nad Monodią i Polifonią Religijną; e-mail: michal.jedrzejcki@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1741-7470>.

Rev. MICHAŁ JĘDRZEJSKI, PhD – The John Paul II Catholic University of Lublin (KUL), Faculty of Humanities, Institute of Arts Studies, Department of Religious Monody and Polyphony; e-mail: michal.jedrzejcki@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1741-7470>.

łącznie osiemnaście tekstów różnych autorów, ujętych w cztery części (35-552), piątą zaś (553-667) stanowią cztery zeszyty ikonograficzne, zawierające łącznie 55 fotografii. Całość opatrzone aneksem (669-707) z wykazem klas i profesorów Scholi w latach 1896-1939 oraz indeksem (709-737) osób, organizacji muzycznych i instytucji szkolnictwa muzycznego i ogólnego. Po bibliografii (739-752), liczącej 176 pozycji, mamy prezentację autorów (753-758) oraz streszczenia rozdziałów (759-765).

Polski czytelnik może docenić wartość opracowania nie tylko z uwagi na zainteresowanie samą instytucją, ale także polskimi artystami z nią związanymi. Należeli do nich: Stanisław Skrowaczewski (grupa Zodiaque)¹, Feliks Starczewski i Henryk Opieński (uczniowie Vincenta d'Indy'ego) oraz Wanda Landowska (koncerty i konferencje). Kolejnym punktem przykuwającym uwagę jest udział polskiej badaczki, Renaty Suchowiejko z Uniwersytetu Jagiellońskiego, w powstaniu publikacji. Sięgnięcie po tę książkę jest uzasadnione również z uwagi na szczupłość literatury polskojęzycznej poświęconej Scholi Cantorum (Dudkiewicz 1265-1266; Chomiński i Wilkowska-Chomińska 237, 242, 249, 282; Grajewski 245).

Autorzy zbadali zbiory archiwów publicznych i prywatnych, prasę muzyczną i ogólną, biografie, wspomnienia, partytury i inne materiały. Niepodważalne potwierdzenie wykonanej pracy znajdujemy w kolejnych tekstach, które na podstawie wnikliwie rozpoznanych źródeł dostarczają wielu danych i wniosków, opatrzonych obszernymi przypisami. Jak przekonują badacze z Sorbony, książka powstała w odpowiedzi na podwójną ambicję: przekazać sprawdzone i wiarygodne informacje na temat Scholi oraz połączyć wiele spojrzeń muzykologicznych, historycznych, estetycznych i pedagogicznych na tę uczelnię.

Przyjrzyjmy się zatem poszczególnym częściom książki. Pierwsza z nich, zatytułowana „Jalons pour une histoire” (Kamienie milowe historii), zawiera pięć rozdziałów poświęconych historii uczelni. W pierwszym tekście (37-69), zatytułowanym „La part de la collaboration solesmienne dans la fondation de la Schola Cantorum (1892-1900)”, Patrick Hala pisze na temat współpracy założycieli i pierwszych uczniów Scholi z ośrodkiem benedyktyńskim w Solesmes². Benedyktyn i badacz chóralu gregoriańskiego sięga aż do młodzieńczej działalności Bordes'a jako kapelmistrza kościoła św. Gerwazego w Paryżu, kompozytora i miłośnika melodii baskijskich. Wspomina twarze solesmeńskiej tradycji chóralowej: André Mocquereau, Josepha Pothiera, Antoine'a Delpecha oraz paryskich duchownych, którzy intensywnie propagowali wykonywanie chóralu i edycję benedyktyńską. Hala ukazuje wszechstronność współpracy muzycznej Scholi i opactwa w Solesmes, a także jej etapy wzniosłe i schyłkowe, momenty zgody i różnicy zdań.

W drugim tekście (71-86), zatytułowanym „Attractivité et rayonnement de la Schola Cantorum avant et après la Première Guerre mondiale (1900-1925)”, Michèle Alten (†) pisze o atrakcyjności i oddziaływaniu Scholi Cantorum przed i po pierwszej wojnie

¹ Na temat grupy Zodiaque wspomina Stanisław Skrowaczewski w rozmowie z Agnieszką Małatyńską-Stankiewicz (49-50).

² Obszerne studium na temat historii współpracy opactwa w Solesmes z muzykami, nie tylko ze Scholi Cantorum, przedstawił Patrick Hala w tomach z 2017 i 2020 r.

światowej³. Badaczka z Sorbony kreśli szeroki kontekst kościelny, społeczny, ekonomiczny i kulturowy, w którym aktywność Scholi zataczała coraz szersze kręgi. Wprowadza pojęcie „katolickiego renesansu kulturowego” dla opisanego działań podejmowanych w reakcji na nurty pozytywistyczne i modernistyczne. Jako istotną część tego odrodzenia przedstawia działalność naukową i artystyczną członków Scholi, wpływ uczelni na zespoły gregoriańskie w Paryżu i innych miastach, inicjowanie powstawania scholi ideowo podobnych, współpracę z duchowieństwem w zakresie muzyki kościelnej, zwiększanie udziału kobiet w przedsięwzięciach Scholi, edycje dzieł dawnych mistrzów czy publicystykę muzykologiczną. Ukazuje również, jak działania polityczne i militarne wpływają na życie konkretnej instytucji muzycznej⁴.

Trzeci tekst (87-105), autorstwa Heleny Tyrväinen, nosi tytuł „Dans le rayonnement de la Schola: esquisse d'un réseau franco-finlandais”. Badaczka z Uniwersytetu w Helsinkach prezentuje oddziaływanie Scholi Cantorum i muzyki francuskiej w fińskim życiu muzycznym. Wśród kompozytorów fińskich, którzy utrzymywali kontakty ze Scholą, autorka wymienia Martina Wegeliusa, Jeana Sibeliusa, Erkkiego Melartina, Armasa Järnefelta, Toivo Kuulę, Leeviego Madetoję, Bengta Carlsona. Tyrväinen ujawnia znaczący udział paryskiej uczelni w kształtowaniu się fińskiej szkoły narodowej, kojarzonej przede wszystkim z autorem poematu symfonicznego *Finlandia* (Adamczewski 260). Wspomina także Ilmariego Krohna jako założyciela fińskiej muzykologii i badacza regionalnego⁵. Absolwentka Akademii Sibeliusa wskazuje obszary łączące Scholę z fińskim środowiskiem muzycznym, takie jak idee narodowe, twórczość Cesara Francka, tradycje regionów, melodie i rytmy taneczne.

W czwartym tekście (107-146), zatytułowanym „Vincent d'Indy et ses élèves à l'Opéra de Paris de 1897 à 1945”, Claire Paolacci, specjalistka w zakresie historii Opery Paryskiej, odsłania rozdział twórczości Vincenta d'Indy'ego i jego uczniów poświęcony operze. Autorka przeprowadza czytelnika od początków studiów nad operą przy Saint-Jacques, przez etap komponowania, aż do wykonywania dzieł scholistów w Palais Garnier. Osobny punkt poświęca twórczości operowej Alberta Roussela, który spośród uczniów d'Indy'ego cieszył się największą popularnością w Operze Paryskiej. Paolacci przekazuje bogaty, opatrzony aneksami, obraz niemal półwiecznej twórczości dramatycznej scholistów, która znajdowała wielu miłośników w najważniejszej instytucji operowej we Francji.

Piąty tekst (147-163), autorstwa Cécile Auzolle, nosi tytuł „Enseigner, diriger: le parcours de Daniel-Lesur (1908-2002) rue Saint-Jacques (1935-1974)”. Absolwentka

³ Artykuł jest przedrukiem fragmentu książki Michèle Alten z 2017 r.

⁴ W tym kontekście sytuuje się artykuł Marie-Pier Leduc, w którym Schola Cantorum została wspomniana przy okazji krytyki pod adresem uczelni i Vincenta d'Indy'ego ze strony Émile'a Vuillemoza na polu rozważań społeczno-politycznych i estetycznych (9-10).

⁵ W początkach polskiej muzykologii działalność Krohna została dostrzeżona przez Seweryna Barbaga w jego bibliografii najważniejszych prac muzykologicznych (63). Arleta Nawrocka-Wysocka wymienia go wśród najważniejszych badaczy terenowych, którzy spisywali lub nagrywali ludowe wersje pieśni religijnych (150).

muzykologii i filozofii Sorbony przedstawia czterdziestoletni okres pracy Daniela-Lesura w Scholi Cantorum jako nauczyciela i dyrektora w latach 1957-1962⁶. Autorka uznaje jego studia pod kierunkiem d'Indy'ego, publikacje w *Les Tablettes de la Schola Cantorum* oraz znajomość z Nestorem Lejeunem za kluczowe przejawy filiacji z uczelnią przy Saint-Jacques. Auzolle przypomina, że nowy dyrektor pragnął uczynić Scholę „małym uniwersyteckim miastem muzycznym” (157). Pisz o jego upodobaniu do tradycji, nowatorstwie wniesionym do Scholi i aktywności po 1962 r.

Druga część książki zatytułowana „En blanc et noir” (Na białą i czarno), w nawiązaniu do kolorów klawiatury, obejmuje teksty poświęcone twórczości fortepianowej i organowej w Scholi Cantorum. Pierwszy z nich (167-187), zatytułowany „Isaac Albéniz et la Schola Cantorum: aspects d'une collaboration”, wyszedł spod pióra Cécile Quesney. Profesor muzykologii Uniwersytetu w Rouen opisuje szczegółowo współpracę hiszpańskiego pianisty i kompozytora Izaaka Albeniza (1860-1909) ze Scholą w latach 1896-1901. Z tekstu wyłania się obraz Albeniza jako ucznia d'Indy'ego w zakresie kontrapunktu, profesora fortepianu o doskonałej technice gry i wreszcie kompozytora, który podziela upodobania założycieli Scholi do muzyki dawnej, twórczości Wagnera, folkloru czy wrażeń dźwiękowych związanych z miejscami, jak procesja Bożego Ciała w Sewilli (Gozdecka 239-241). Badaczka rzetelnie przedstawia momenty zgody i niezgody w relacjach Albeniza ze scholistami oraz obustronne korzyści z ich współpracy.

Drugi tekst części drugiej (189-219), autorstwa Sylvie Douche, nosi tytuł „Approches de l'enseignement pianistique: autour de l'«Album pour enfants petits et grands» (1905)”. Profesor Sorbony koncentruje uwagę czytelnika wokół zbioru *Album pour enfants petits et grands*, zawierającego łącznie 29 utworów fortepianowych (w tym serie) na dwie i cztery ręce, skomponowanych przez grupę 22 kompozytorów Scholi, wydanego przez jej własny organ *Edition Mutuelle* w 1905 r. Autorka wyjaśnia znaczenie albumu w literaturze pianistycznej dla dzieci i jego szczegółowe przeznaczenie. Zauważa humor i wymiar narracyjno-opisowy każdego utworu, poprzez które dają o sobie znać różne metody komponowania adresowanego szczególnie do młodych uczniów. Zdaniem Douche jednak album jest zorientowany bardziej na kreatywność kompozytorów, estetykę i język muzyczny niż na aspekt dydaktyczny. Wiele trudności pianistycznych określa na miarę nie *petits*, ale *grands enfants*, tytuł zaś uznaje za nieadekwatny, a cały album niedostosowany do celów pedagogicznych. Stąd, jako rezultat refleksji nad zbiorem z 1905 r., autorka postrzega nową edycję pianistyczną d'Indy'ego z 1919 r., zatytułowaną *Pour les enfants de tout âge* (op. 74). Wspomina również o sześciu tomach *L'enseignement musical de la technique du piano* autorstwa Blanche Selvy z lat 1916-1924 jako kolejnym wkładzie środowiska Scholi do pedagogiki fortepianowej w alternatywie dla Konserwatorium Paryskiego.

Trzeci tekst części drugiej (221-248) jego autor, Kurt Lueders, zatytułował „L'enseignement de la Schola Cantorum et l'évolution de l'art organistique en France”.

⁶ W polskiej literaturze o historii związaną Daniela-Lesura ze Scholą Cantorum wspomina Jerzy Stankiewicz.

Absolwent Uniwersytetu Yale przedstawia nauczanie muzyki organowej w Scholi Cantorum w kontekście tejże sztuki we Francji⁷. Lueders prezentuje historię organów, kompozycji i wykonawstwa organowego w Scholi, sprawy personalne związane z założeniem Szkoły Francka w 1935 r. oraz śmiercią d'Indy'ego i Vierne'a, wreszcie twórczość lat wojennych i powojennych. Szczególną uwagę poświęca działalności Guilmanta i Vierne'a, nie pomijając innych ważnych postaci muzyki organowej związanych ze Scholą.

Część trzecia książki, zatytułowana *Penser le langage musical* (Myśląc o języku muzycznym), jest poświęcona językowi muzycznemu Scholi Cantorum. W pierwszym tekście (251-307), zatytułowanym „Nove sed non nova? Penser et enseigner l'harmonie à la Schola Cantorum”, Cédric Segond-Genovesi zajmuje się teorią i nauczaniem harmonii w Scholi. Wykładowca Sorbony wykazuje, że systematyczna nauka harmonii rozpoczęła się już w 1896 r. wraz z otwarciem paryskiej uczelni i była jednym z warunków koniecznych przystąpienia do kursu kompozycji. Strukturę tekstu wyznaczają koncepcje nauczania harmonii według postaci kluczowych dla tego przedmiotu: 1. Vincenta d'Indy'ego; 2. Blanche Lucas, Cécile Gauthiez, Amy Dommel-Diény; 3. Léona Saint-Réquiera. Badacz kreśli również obraz programowania nauki harmonii w okresie pod'indystowskim. Wskazując na trzon teoretyczny d'Indy'ego oraz różnorodność podejść i metod, określa instytucję jednym z tygli nowoczesności w zakresie teorii i nauczania harmonii we Francji.

Drugi tekst tej części (309-335) nosi tytuł „L'enseignement de l'écriture et de la composition à la Schola Cantorum de sa fondation à la mort de Vincent d'Indy (1896-1931)”. Jego autor, Denis Huneau, podejmuje zagadnienie nauczania piśmiennictwa i kompozycji w Scholi Cantorum od jej założenia do śmierci Vincenta d'Indy'ego. Profesor Uniwersytetu Katolickiego Zachodu w Angers przedstawia trzy ruchy historyczno-estetyczne, które charakteryzują nauczanie w Scholi: 1. Zwieńczenie odrodzenia muzyki dawnej według tradycji Alexandre'a Chorona i Louisa Niedermeyera; 2. D'Indy jako uczeń i kontynuator myśli Francka; 3. Tradycje narodowościowe francuskiej muzyki symfonicznej i kameralnej. Jako cel nawiązywania do muzyki dawnej w Scholi upatruje komponowanie muzyki przyszłości. Dlatego tak ważne było studiowanie historii form, gatunków i inspiracji, aby uczeń szedł tą samą drogą, którą podążała sztuka. Huneau dopatruje się konsekwencji pedagogicznych powyższych założeń programowych, takich jak: oparcie piśmiennictwa na dziełach dawnych mistrzów, nauczanie kontrapunktu, publikowanie i wykonywanie repertuaru dawnego, zainteresowanie uczniów muzyką lokalną (*du terroir*), kształtowanie ucznia-kompozytora jako muzyka kompletnego.

Autorką trzeciego tekstu części trzeciej, zatytułowanego „La forme organique et l'idée d'évolution de l'art dans l'enseignement de Vincent d'Indy” (337-352), jest Renata

⁷ W polskiej literaturze muzykologicznej znajdujemy książkę Michała Szostaka na temat muzyki organowej, a w niej wzmiankę o Scholi Cantorum jako instytucji, która odegrała znaczącą rolę w przemianach na gruncie francuskiej improwizacji liturgicznej (423-424). Autor poświęca również kilka stron Alexandre'owi Guilmantowi w punkcie dotyczącym stylów wykonawczych francuskiej romantycznej muzyki organowej (461-468).

Suchowiejko, profesor muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kontynuując temat d'Indy'ego, autorka skupia uwagę czytelnika na kwestii formy organicznej i idei ewolucji sztuki w jego nauczaniu. Jak przypomina, wobec niewystarczalności klasycznych kategorii estetycznych w teorii muzyki pojawiła się metafora rośliny i organizmu, do których porównywano dzieło sztuki. Badaczka ujawnia d'Indy'ego fascynację ewolucjonizmem i formą organiczną w *Cours de composition* w odniesieniu do historii form muzycznych, których ewolucję obrazuje drzewo genealogiczne zamieszczone w artykule. Pisząc o często ekstremalnie szczegółowym analizowaniu utworów przez d'Indy'ego, sama dokonuje wnikliwego rozpoznania jego pedagogii, terminologii, praktyki kompozytorskiej i oryginalności.

Czwarty tekst trzeciej części (353-378), autorstwa Christophe'a Corbiera, nosi tytuł „Rythme, rythmique et métrique dans le «Cours de composition musicale» de Vincent d'Indy et l' «Histoire de la langue musicale» de Maurice Emmanuel”. Specjalista w zakresie literatury porównawczej podejmuje zagadnienie rytmu, rytmiki i metryki w *Cours de composition* d'Indy'ego oraz *Histoire de la langue musicale* Maurice'a Emmanuela (1862-1938). Obydwaj kompozytorzy współpracowali w Scholi Cantorum, gdzie d'Indy powierzył Emmanuelowi klasę wyższej teorii muzyki. Autor wytycza trzy główne punkty swojego opracowania. Pierwszy z nich obejmuje d'Indy'ego romantyczną estetykę rytmu oraz Emmanuela archeologię i filologię rytmu. Drugi ukazuje różny stosunek kompozytorów do renesansu w zakresie rytmu i metrum: d'Indy uznaje epokę za dekadencją, Emmanuel – za szczytową. Trzeci punkt odsłania d'Indy'ego koncepcję rytmu muzycznego i rytmu poetyckiego oraz Emmanuela zamiar odnowienia rytmiki greckiej.

Czwarta część książki, zatytułowana „Les Scholistes à l'œuvre” (Scholiści przy pracy), ukazuje Scholę Cantorum jako miejsce nie tylko studiów muzycznych, ale również prężny ośrodek kompozycji. Pierwszy tekst (381-395), autorstwa Philippe'a Gonina, nosi tytuł „«Le Quintette pour cordes et piano» de Paul Le Flem ou l'éloge de la forme”. Profesor Uniwersytetu Burgundii Franche-Comté analizuje „Kwintet na smyczki i fortepian” (1910) Paula Le Flema (1881-1984), ucznia d'Indy'ego i wykładowcy kontrapunktu w Scholi. W omawianej kompozycji dostrzega syntezę nauczania d'Indy'ego, stylu Debussy'ego oraz motywów Bretanii, z której Le Flem pochodził. Załącza również wiele przykładów muzycznych oraz tabele z planem formalnym kompozycji. Gonin określa utwór jako świadectwo potężnej wiedzy nabytej u boku mistrza przez ucznia, który jest zdolny do wytyczania własnej drogi.

Drugi tekst czwartej części (397-425) nosi tytuł „Blanche Selva compositrice, des «Ancêtres du Lys» (1904) aux «Deu Cançons Originals» (1935)”. Florence Launay, muzykolog z Uniwersytetu Rennes 2, ukazuje w nim postać Blanche Selvy (1884-1942), Francuzki, o pochodzeniu katalońskim, pianistki, kompozytorki, pedagoga, muzykografa, wydawcy, studentki kompozycji w klasie d'Indy'ego i profesor fortepianu w Scholi Cantorum. Launay zapoznaje czytelnika z jej wybranymi kompozycjami, inspirowanymi poezją, głęboką wiarą katolicką, pobożnością maryjną, chorałem gregoriańskim i przy-

rodą. Z tekstu wylania się obraz wszechstronnie utalentowanej pianistki⁸, kompozytorki i autorki dzieł teoretycznych. Autorka stwierdza wspólne z d'Indym spojrzenie Selvy na sztukę niczym na misję apostołską o nadprzyrodzonym celu⁹.

Trzeci tekst tej części (427-461) jego autor, Sylvain Caron, zatytułował „Louis Vierne et la mélodie française: une étude de «Spleens et Détresses» opus 38”, prezentując studium na temat cyklu *Spleens et Détresses* (1916) Louisa Vierne'a (1870-1937), zawierającego dziesięć pieśni na głos i fortepian do poezji Paula Verlaine'a. Profesor muzykologii Uniwersytetu w Montrealu zamieszcza również trzy aneksy: 1. Chronologię pieśni i poematów symfonicznych na głos i orkiestrę autorstwa Vierne'a; 2. Pola znaczeniowe w *Spleens et Détresses*; 3. Elementy poetyckie i muzyczne *Spleens et Détresses*. Autor ukazuje cykl w optyce jedności człowieka i dzieła, wynikającej z pism samego Vierne'a, którego utwory powstawały pod wpływem życiowych tragedii i rozczarowań, a zarazem je tłumaczą.

Czwarty tekst czwartej części (463-478), zatytułowany „Joseph-Guy Ropartz et la Schola Cantorum: itinéraire d'un compagnon de route”, jest dziełem Mathieu Ferey'a, dyrektora Konserwatorium w Lyonie, a podejmuje temat współpracy ze Scholą Cantorum Josepha-Guy'a Ropartza (1864-1955), kompozytora, organisty, dyrektora konserwatoriów w Nancy i Strasburgu¹⁰. Ferey rozpoczyna od ukazania znajomości i wspólnoty ideowej Ropartza i d'Indy'ego. Stwierdza zbieżność upodobań kompozytora i scholistów w zakresie repertuaru: przede wszystkim Wagnera, dalej od Bacha do Schumanna, kompozytorów francuskich XVII i XVIII wieku, aż do uczniów Francka. Jako dowód zbliżenia stylistycznego prezentuje dwie kompozycje Ropartza: „Kwartet nr 1” (1893) oraz „Symfonię nr 1 «na temat chorału bretońskiego»” (1894-1895). Biograf francuskiego kompozytora ukazuje transformację jego gustu od pielęgnowanych w Scholi ideałów ku twórczości Debussy'ego, Ravela i Rameau.

Piąty tekst części czwartej (479-520), zatytułowany „Fernand de La Tombelle et la musique populaire du Périgord”, napisał Jean-Christophe Branger. Profesor muzykologii Uniwersytetu Lyońskiego 2 podejmuje temat Fernanda de La Tombelle'a (1854-1928), kompozytora, organisty¹¹, profesora harmonii w Scholi Cantorum, i jego twórczości inpirowanej muzyką popularną regionu pochodzenia – Périgord (Nowa Akwitania). Istotny

⁸ Na temat techniki pianistycznej Blanche Selvy, na podstawie jej dzieła *L'Enseignement musical de la technique du piano* (1916-1925), a także jej działalności muzycznej w Andaluzji, pisze Lucía Pérez Jiménez.

⁹ Warta wysłuchania jest 25-minutowa audycja radiowa Anne-Charlotte Rémond z 2022 r. w Radio France, zatytułowana „Blanche Selva, une musicienne inspirée”, wzbogacona o autentyczne nagrania (Columbia, 1928) utworów J.S. Bacha i Déodata de Séveraca, absolwenta Scholi Cantorum, wykonywanych przez Blanche Selwę, a także jej kompozycji w wykonaniu współczesnym.

¹⁰ Na temat Ropartza „Requiem” na głosy solowe, chór i orkiestrę (1938) pisze Jakub Kasperski.

¹¹ Na temat koncertów organowych La Tombelle'a, które wykonywał m.in. w Scholi Cantorum, referat zatytułowany „De la France aux États-Unis. Fernand de La Tombelle et les concerts d'orgue” wygłosiła w Wenecji w 2017 r. Fanny Gribenski z Uniwersytetu Nowojorskiego.

punkt w opracowaniu zajmuje zbiór La Tombelle'a zatytułowany *Chansons patoises du Périgord* (1910), zawierający 12 pieśni gwarowych przetłumaczonych i zharmonizowanych przez kompozytora. Bogactwo muzyczne regionu odsłania również aneks z transkrypcją referatu La Tombelle'a na temat muzyki popularnej Périgord, który wygłosił podczas konferencji z audycją w Sarlat w 1910 r.

Szósty tekst części czwartej (521-552), ostatni z osiemnastu, nosi tytuł „Dans la volière scholiste”, a jego autorem jest Damien Top. Absolwent konserwatoriów w Lille i Paryżu pisze na temat inspiracji ornitologicznych w Scholi Cantorum, podając wybrane przykłady muzycznych obrazów przyrody w dziełach m.in. d'Indy'ego, Roussela, Castéry i Séveraca. Przybliży również praktykę notowania śpiewu ptaków na żywo przez d'Indy'ego i Claude'a Guillaona-Verne'a, absolwenta Scholi. Osobny punkt poświęca współpracy ze Scholą Oliviera Messiaena, który prowadził klasę organów przy Saint-Jacques w latach 1935-1939. Top wyjaśnia podobieństwa i różnice w sposobie traktowania śpiewu ptaków przez d'Indy'ego i jego uczniów oraz autora „Réveil des oiseaux” (1953), który – zdaniem muzykologa – swoją twórczością przedłuża filiację ze Scholą, ale i ją przekracza¹².

Ostatnią, piątą część książki wypełniają wspomniane cztery zeszyty ikonograficzne. Trzy pierwsze sporządził Cédric Segond-Genovesi, tytułując je: 1. „La Schola Cantorum, de Vincent d'Indy à Daniel-Lesur (1896-1962)”; 2. „Piano, orgue et clavecin à la Schola Cantorum”; 3. „Louis Laloy (1874-1944) et la Schola Cantorum”. Czwarty zeszyt, autorstwa Geoffroy d'Aillières'a, nosi tytuł „Marguerite-Marie de Fraguier (1890-1963): parcours et fécondité d'une élève”. Oprócz fotografii autorzy dostarczają czytelnikowi wielu informacji w formie własnych opisów oraz cytatów z listów, wspomnień i publikacji z epoki.

Wobec tak znakomitego dzieła, które wyszło spod pióra wybitnych znawców Scholi Cantorum, pozostaje żywić nadzieję, że entuzjazm, profesjonalizm i dynamizm, które towarzyszyły powstaniu książki (33), będą udzielać się również jej czytelnikom. Wówczas logiczną konsekwencją lektury będzie pytanie: co działo się w paryskiej uczelni przy Saint-Jacques 269 po 1962 roku?

BIBLIOGRAFIA

- Adamczewski, Jakub. „Muzykowanie w fińskim rytmie. Edukacja muzyczna w nauczaniu początkowym w Finlandii”. *Studia Edukacyjne*, nr 55, 2019, ss. 259-270.
- Alten, Michèle. *La musique au coeur des enjeux de la société française (1896-1956)*. Éditions l'Harmattan, 2017.
- Barbag, Seweryn. *Systematyka muzykologii*. Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie, 1928.
- Chomiński, Józef, i Krystyna Wilkowska-Chomińska. *Historia muzyki, cz. 2*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1990.

¹² Na temat wykorzystania śpiewu ptaków przez Messiaena, choć bez wzmianki o Scholi Cantorum, pisze Paweł Rydel.

- Dudkiewicz, Emilia. „Schola Cantorum”. *Encyklopedia katolicka*, t. 17, red. Edward Gigilewicz i in., Towarzystwo Naukowe KUL, 2012, kol. 1265-1266.
- Étudier, enseigner & composer à la Schola Cantorum (1896-1962), red. Sylvie Douche i Cédric Segond-Genovesi, Collection: Musiques XIXe-XXe siècles, Éditions Aedam Musicae, 2022.
- Gozdecka, Renata. „Miejsca ojczyste w muzyce kompozytorów hiszpańskich XIX-XX wieku. Propozycja dydaktyczna”. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia*, t. 16, nr 1-2, sectio L, 2018, ss. 237-251.
- Grajewski, Czesław. „Pierwiastki gregoriańskie w twórczości Vincenta d’Indy”. *Seminare*, nr 32, 2012, ss. 243-252.
- Hala, Patrick. *Solesmes et les musiciens*. Vol. 1 : *La Schola cantorum: Charles Bordes, Vincent d’Indy, Déodat de Séverac, René de Castéra*. Les Éditions de Solesmes, 2017.
- Hala, Patrick. *Solesmes et les musiciens*. Vol. 2 : *Les années 20: Claude Debussy, Erik Satie, André Caplet, Yvonne Gouverné, Roland-Manuel, André Gedalge, Louis Maingueneau, Gustave Doret*. Les Éditions de Solesmes, 2020.
- Kasperski, Jakub. „French Requiems from the Years 1877-1963 as Thanatological Communication”. *Interdisciplinary Studies in Musicology*, nr 7, 2008, ss. 141-159.
- Leduc, Marie-Pier. „La critique musicale d’Émile Vuillermoz autour de la Première Guerre mondiale: musique apolitique?”. *Les Cahiers de la Société québécoise de recherche en musique*, t. 18, nr 1, 2017, ss. 9–22.
- Malatyńska-Stankiewicz, Agnieszka. *Byłem w niebie. Rozmowa ze Stanisławem Skrowaczewskim*. Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 2001.
- Nawrocka-Wysocka, Arleta. „Idee i wzorce muzyczne luteranizmu w zderzeniu z kulturą ludową”. *Aspekty Muzyki*, t. 1, 2011, ss. 141-155.
- Pérez Jiménez, Lucía. „Blanche Selva, una pianista olvidada. Fundamentos de su teoría técnica. Presencia en Andalucía”. *Revista AV Notas*, nr 13, 2022, ss. 43-72.
- Rydel, Paweł. *Glosy ptaków oraz „Style Oiseau” Oliviera Messiaena jako wskaźnik interpretacji utworów fortepianowych kompozytora sprzed roku 1952*. Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, 2012.
- Stankiewicz, Jerzy. „Daniel-Lesur”. *Encyklopedia Muzyczna PWM. Część biograficzna cd*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 2001, ss. 337-338.
- Szostak, Michał. *Organy jako źródło inspiracji: odrodzenie giganta (Paryż-Watykan-Licheń)*. Wydawnictwo Sindruk-Dimk, 2021.

NETOGRAFIA

- Gribenski, Fanny. „De la France aux États-Unis. Fernand de La Tombelle et les concerts d’orgue”. *Journées d’étude Fernand de La Tombelle (1854-1928)*, kwiecień 2017, Wenecja, <https://hal.science/hal-03090192>. Dostęp 26.06.2023.
- Rémond, Anne-Charlotte. „Blanche Selva, une musicienne inspirée”, Radio France, seria *Histoire de compositrices*, podcast *Musicopolis*, 26.09.2022, <https://www.radiofrance.fr/francemusique/podcasts/musicopolis/blanche-selva-une-musicienne-inspiree-3305651>. Dostęp 24.06.2023.